

Hyvä johtaminen ehkäisee tapaturmia

Euroopan unionissa yli 5 miljoonalle henkilölle vuodessa sattuu työtapaturmia, jotka johtavat yli kolmen päivän poissaoloihin töistä. Tämä merkitsee noin 146 miljoonaa menetettyä työpäivää. Jotkin tapaturmien seuraukset ovat pysyviä ja vaikuttavat ihmisten työkykyyn ja työpaikan ulkopuoliseen elämään. Työtapaturmia sattuu kaikilla aloilla. Niitä ovat esimerkiksi liukastumiset ja kompastumiset, putoavat esineet, teräviin ja kuumiin esineisiin sekä ajoneuvoihin ja koneisiin liittyvät tapaturmat. Monia näistä **ongelmista voidaan kuitenkin torjua hyvän johtamisen avulla.**

Työtapaturmien kustannukset ovat korkeat. Niihin kuuluu esimerkiksi

- sairausajan palkka, korvaukset ylityöstä, sijaisten palkkaus, varhaiseläkkeet, uuden työvoiman palkkaaminen, uudelleen koulutus
- menetetty tuotantoaika ja liikevaihto
- laitteistolle, välineille, materiaaleille ja tuotteille aiheutuneet vahingot
- tapaturmien selvittämiseen kuluva aika
- kohonneet vakuutusmaksut, oikeuspalvelujen kulut
- työntekijöiden motivaation alentuminen

Tapaturmariski on suurempi **pienissä ja keskisuurissa yrityksissä (pk-yritykset)**. Kuolemaan johtavien tapaturmien esiintyvyys alle 50 työntekijän yrityksissä on noin kaksinkertainen verrattuna isompiin yrityksiin.

Hyvään johtamiseen kuuluvia velvollisuuksia

Euroopan unionin direktiiveissä säädetään **työnantajien** vastuusta työntekijöittensä turvallisuudesta ja terveydestä.

Direktiivi 89/391/ETY antaa yleiset puitteet työympäristöriskien arvioinnille ja torjunnalle.⁽²⁾ Tämä direktiivi on saatettu osaksi **kansallista lainsäädäntöä**, joka voi sisältää muitakin vaatimuksia.

Työnantajien on arvioitava riskit ja toteutettava käytännön toimenpiteitä työntekijöittensä terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi, pidettävä kirjaa tapaturmista, annettava tietoa ja koulutusta, tehtävä yhteistyötä työntekijöiden kanssa sekä koordinoitava toimenpiteitä alihankkijoiden kanssa. Torjuntatoimenpiteet tulee asettaa tärkeysjärjestykseen. Ensisijassa tulee välttää vaaroja tai torjua ja ennakoida vaarat jo niiden syntyvaiheessa. Työt tulee mukauttaa työntekijöiden mukaan ja vaaraa aiheuttavat työympäristötekijät tulee korvata vaarattomilla. Kaikkia työntekijöitä koskevat yleiset suojelutoimenpiteet tulee asettaa yksilökohtaisten toimenpiteiden edelle. Työntekijöillä on oikeus saada tietoa terveys- ja turvallisuusriskeistä, torjuntatoimenpiteistä, ensiavusta ja menettelyistä hätätilanteissa. **Työntekijöiden** velvollisuutena on tehdä aktiivisesti yhteistyötä työnantajan kanssa torjuntatoimenpiteitä toteutettaessa, noudattaa koulutuksesta saatuja ohjeita ja huolehtia omasta ja työtovereidensa terveydestä ja turvallisuudesta.

⁽¹⁾ Accidents at work in the EU in 1996, Statistics in Focus, Theme 3 - 4/2000, Eurostat.

⁽²⁾ Osoitteessa <http://europe.osha.eu.int/legislation/> on linkejä **EU:n lainsäädäntöön**, tietoja komission ohjeista pk-yrityksille ja tietoja riskinarvioinnista sekä linkejä jäsenvaltioiden sivustoille, joilta löytyä **kansallista lainsäädäntöä**, joilla direktiivejä on pantu täytäntöön, sekä ohjeita.

Tämän tiedotteen sisältämä tieto ei ole tarkoitettu korvaamaan virallisia Euroopan unionin tai jäsenvaltioiden tekstejä.

Tapaturmatorjunnan menestystekijöitä

Menestyksellinen työterveys ja -turvallisuustoiminta edellyttää **yritysjohdon vahvaa sitoutumista**, hyvää **työntekijöiden osallistumista** ja hyvin organisoitua **johtamista**.

Johdon sitoutuminen

Johdon on edistettävä työterveyttä ja -turvallisuutta

- laatimalla työpaikalle työsuojelun toimintaohjelma ja asettamalla työterveyttä ja -turvallisuutta koskevat tavoitteet
- antamalla riittävät resurssit toimintaohjelman toteuttamiseen
- sisällyttämällä työterveys ja -turvallisuusasiat pysyvästi johtamistoimintaan ja päätöstentekoon
- tekemällä yhteistyötä työntekijöiden kanssa
- seuraamalla toimintaohjelman ja koko järjestelmän tehokkuutta valvonnan ja tarkastusten avulla

Sitoutuminen merkitsee esimerkiksi sitä, että tehdyt päätökset toteutetaan käytännössä, työturvallisuudesta keskustellaan johdon kokouksissa, tehdään säännöllisesti työpaikkakäyntejä ja osallistutaan turvallisuutta koskeviin tarkastuksiin.

Työntekijöiden osallistuminen

Yhteistyö työntekijöiden kanssa on yksi vaatimuksista. Heidän tietämyksensä avulla voidaan havaita vaaratekijöitä sekä löytää niihin toimivia ratkaisuja. Luottamushenkilöillä on tärkeä rooli. Työntekijöitä on informoitava terveys- ja turvallisuustoimenpiteistä ja myös ennen uuden tekniikan tai uusien tuotteiden käyttöönottoa. Yhteistyö auttaa varmistamaan, että työntekijät ovat sitoutuneet työterveys- ja -turvallisuusmenettelyihin ja niiden parannuksiin.

Turvallisuusjohtaminen

Työterveyden ja -turvallisuuden liittäminen jatkuvaksi osaksi johtamista takaa sen, että riskit arvioidaan kokonaisuudessaan ja että otetaan käyttöön turvalliset työmenetelmät ja noudatetaan niitä. Säännölliset tarkastukset varmistavat sen, että nämä toimenpiteet pysyvät asianmukaisina. Seuraavassa kuvataan tyyppillinen johtamismalli.

Toimintaohjelma kattaa organisaation selkeän sitoutumisen, turvallisuustavoitteet, velvollisuudet ja menettelytavat.

Suunnittelussa tunnustetaan ja arvioidaan työstä johtuvat riskit ja se, miten niitä voidaan hallita. Suunnitteluprosessi sisältää

- riskien arvioinnin ja torjuntatoimenpiteiden tunnistamisen
- riskien hallintaan tarvittavien johtamisjärjestelyjen ja organisoinnin tunnistamisen
- koulutustarpeiden tunnistamisen
- työterveys- ja -turvallisuustiedon, -taitojen ja -asiantuntemuksen saatavuuden varmistamisen.

Riskien arviointiin sisältyy

- vaarojen tunnistaminen – mikä voi mennä vikaan?
- arviointi siitä, ketkä voivat vahingoittua ja miten vakavasti, mukaan lukien työntekijät, alihankkijat ja yleisö
- vahingon todennäköisyyden määrittäminen
- päätökset siitä, miten nämä riskit voidaan poistaa tai miten niitä voidaan vähentää – voisiko tiloja, työmenetelmiä, varusteita tai koulutusta parantaa?
- Toimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen riskin suuruuden, alttiiksi joutuvien lukumäärän ym. perusteella
- Valvontatoimenpiteiden toteuttaminen
- Tarkistukset valvontatoimenpiteiden toimivuuden varmistamiseksi
- Työntekijöiden kuuleminen riskinarviointiprosessissa ja tietojen antaminen sen tuloksista.

Toteutus ja johtamiskäytännöt merkitsee suunnitelmien toteuttamista käytännössä. Tämä saattaa merkitä sitä, että tehdään muutoksia organisaatioon ja työmenetelmiin, työympäristöön, käytettyihin varusteisiin ja tuotteisiin sekä johdon ja henkilöstön koulutukseen ja parannetaan viestintää.

Koulutus

Kaikkien työntekijöiden tulisi ymmärtää, miten työskennellä turvallisesti. Siksi koulutuksen olisi katettava se, mitä riskejä esiintyy, mitä suojatoimenpiteitä on noudatettava ja miten hätätilanteissa menetellään.

Koulutuksen olisi oltava suoraan asiaan liittyvää ja ymmärrettävää, myös niille työntekijöille, jotka puhuvat eri kieltä. Koulutusta on annettava uusille työntekijöille sekä ennestään yrityksessä oleville silloin, kun työmenetelmät tai työvälineet muuttuvat, kun henkilön työ vaihtuu tai kun otetaan käyttöön uutta tekniikkaa.

Arvioinnit ja korjaavat toimenpiteet. Toimenpiteiden tehokkuutta on valvottava. Tämä voi olla korjaavaa, esimerkiksi käyttämällä tapaturmatietoja, tai ennakoivaa, esimerkiksi tarkastuksista, auditoinneista ja henkilöstökyselyistä saatua palautetta käyttämällä. **Tapaturmien tutkinnassa** on tunnistettava välittömät ja taustalla vaikuttavat syyt, esimerkiksi johtamisen puutteet. Tarkoituksena on varmistaa, että järjestelmät ja menettelyt ovat toimivia ja toteuttaa välittömästi kaikki mahdollisesti tarvittavat korjaavat toimenpiteet.

Johdon katselmuksen ja auditoinnin avulla voidaan tarkastaa johtamisjärjestelmän yleinen tehokkuus. Ulkoiset olosuhteet ovat voineet muuttua, esimerkiksi uuden lainsäädännön voimaantulo. Voidaan myös katsoa eteenpäin, esimerkiksi yrityksen rakenteen muutoksiin, uusien tuotteiden kehittämiseen ja uuden teknologian käyttöönottoon. Tapaturmatutkinnan avulla tulisi edistää vahingoista oppimista johdon tasolla. Auditoinnin avulla voidaan tutkia, saavutetaanko menettelytavoissa, organisaatiossa ja järjestelmissä todella oikeat tulokset.

Tarkistuslista

- Onko asetettu työterveyttä ja -turvallisuutta koskevat selkeät menettelytavat ja velvollisuudet ja tietääkö jokainen omat velvollisuutensa ja muiden velvollisuudet?
- Tiedätkö, mitä sinun on tehtävä noudattaaksesi työterveys- ja -turvallisuuslainsäädäntöä? Jos et, onko saatavilla pätevä henkilö, joka voi antaa neuvoja?
- Oletko tunnistanut tärkeimmät työterveys- ja turvallisuusriskit ja ryhtynyt toimenpiteisiin niiden poistamiseksi tai vähentämiseksi?
- Ovatko järjestelyt työvälineiden huoltoa varten riittävät?
- Oletko antanut työntekijöillesi tarpeellisia henkilönsuojaimia sellaisten riskien varalta, joita ei voida välttää muilla tavoin? Oletko antanut/toteuttanut riittävän käyttökoulutuksen?
- Oletko antanut työntekijöille tietoa riskeistä ja kouluttanut heitä turvallisiin työskentelymenetelmiin ja toimintaan hätätilanteissa?
- Teetkö yhteistyötä työntekijöitteesi kanssa työterveys- ja -turvallisuuskysymyksissä, kuten toimintaohjelman, työmenetelmien ja varusteiden muutoksissa?
- Tietävätkö työntekijät, miten heidän pitää ilmoittaa tapaturmista ja vaarallisista olosuhteista?
- Ryhdytkö pikaisesti tutkimaan tapaturmia, läheltä piti -tilanteita ja ilmoitettuja ongelmia?
- Tarkastatko säännöllisesti työpaikan ja tarkistatko, että työntekijät käyttävät turvallisia työmenetelmiä?
- Onko sinulla järjestelmä työterveyttä ja -turvallisuutta koskevien toimintaohjelman ja menettelytapojen tarkastamiseksi?

Lisätietoja / viitteet

Lisää tietoa hyvästä turvallisuusjohtamisen käytännöstä on saatavilla viraston web-sivustolta osoitteesta <http://osha.eu.int>. Kaikki viraston julkaisut voidaan ladata ilmaiseksi. *Työtaturmien torjunta* on vuoden 2001 Euroopan työturvallisuus- ja työterveysviikon aiheena. Jäsenvaltiot viettävät tätä temaviikkoa vuoden 2001 lokakuussa. Lisätietoja saa viraston web-sivustolta osoitteesta <http://osha.eu.int/ew2001/>. Viraston sivustolta on linkit *jäsenvaltioiden sivustoihin*, joita voi löytää kansallista lainsäädäntöä ja ohjeita. Suomen osoite on <http://fi.osha.eu.int/>.